

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BYUDJETI VA DAROMADLARI**Valisherov Durbek Alisherovich****O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq Qo'mitasi Huzuridagi Fiskal Instituti****1-bosqich talabasi****durbekvalisherov00@gmail.com****+998946349099****<https://doi.org/10.5281/zenodo.10648974>**

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada Davlat moliyasini shakllantirishda soliq siyosatining o'rni va soliqlar haqida hamda, Davlati budjeti va davlat funksiyalari haqida ma'lumotlar berib o'tilgan. Davlat byudjeti to'g'risidagi qonun va o'zgarishlar sanab o'tilgan.

KALIT SO'ZLAR: O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti, O'zbekiston Respublikasi Soliq Tizimi, Soliq Kodeksi, Qonunchilik, Iqtisodiyot va Moliya, Jismoniy-Yuridik shaxs.

KIRISH: Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida Davlat byudjetining daromadlari quyidagi ma'nbalar hisobidan shakllantirilmoqda.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar; Davlat aktivlarini joylashtirish, foydalanishga berish va sotishdan olingan daromadlar; Meros, hadya huquqi bo'yicha davlat mulkiga o'tgan pul mablag'lari; Yuridik va jismoniy shaxslardan, shuningdek chet davlatlardan tushadigan qaytarilmaydigan pul tushum-lari; Rezident-yuridik shaxslarga berilgan davlat byudjeti ssuda-larini va chet davlatlarga ajratilgan kreditlarni to'lash hisobidan to'lovlar; Qonun hujjatlariga muvofiq boshqa daromadlar hisobidan shakllantiriladi.

ASOSIY QISM: Byudjet daromadlari O'zbekiston Respublikasining davlat hokimiyati organlari ixtiyorida bo'lgan O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq tekin va qaytarib olinmaydigan mablag'lardir. O'zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksiga muvofiq davlat byudjetining soliq tushumlariga quyidagilar kiradi: davlat soliqlari va yig'implari. Ularning ro'yxati va stavkalari O'zbekiston Respublikasining soliq qonunchiligi bilan belgilanadi, O'zbekiston Respublikasi byudjet tizimining turli darajadagi byudjetlari o'rtasida budjetni tartibga solish tartibida taqsimlash nisbati esa O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi to'g'risidagi davlat qonuni bilan tasdiqlanadi, keyingi moliya yili uchun quyi darajadagi byudjetlarga ajratmalar stavkalari oshishi mumkin bo'lgan holda, kamida uch yil muddatga keyingi moliya yili uchun byudjet. Uzoq muddatli standartlarning amal qilish muddati faqat O'zbekiston Respublikasi soliq qonunchiligiga o'zgartirishlar kiritilgan taqdirdagina qisqartirilishi mumkin; bojxona to'lovlari, bojxona yig'implari va boshqa bojxona to'lovlari; O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq davlat boji undiriladi. Mintaqaviy byudjetlar orqali davlat iqtisodiy siyosatni faol olib bormoqda. Viloyat hokimliklarini byudjet mablag'lari bilan ta'minlash asosida sanoat, qishloq xo'jaligi, avtomobil yo'llarini qurish va saqlash, atrof-muhitni muhofaza qilish sohalari moliyalashtiriladi. Shu bilan birga, moliyalashtiriladigan tadbirlar doirasi kengaymoqda. Hududiy byudjetlar yordamida davlat tarixiy, geografik, harbiy va boshqa sharoitlar natijasida o'z ko'rsatkichlari bo'yicha mamlakatning boshqa mintaqalaridan orqada qolgan hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish darajalarini moslashtirishni amalga oshiradi. iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish. Bu qoloqlikni bartaraf etish maqsadida viloyat byudjetlaridan moliyalashtiriladigan hududiy dasturlar ishlab chiqilmoqda. O'zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksiga muvofiq viloyat budjetlarining daromadlari ularning o'z va normativ daromadlari hisobidan shakllantiriladi. O'z daromadlariga quyidagi mintaqaviy soliq va yig'implar kiradi: yuridik

shaxslarning mulk solig'i; qimor o'yinlari bo'yicha soliq; transport soliq. Mahalliy byudjetlar milliy iqtisodiy va ijtimoiy vazifalarni amalga oshirishda - birinchi navbatda jamiyatning ijtimoiy infratuzilmasini saqlash va rivojlantirish uchun davlat mablag'larini taqsimlashda katta ahamiyatga ega. Bu mablag'lar mahalliy byudjetlar tizimidan o'tadi, ular 29 mingdan ortiq shahar, 62 «Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot» nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiya tuman, viloyat va qishloq budjetlarini o'z ichiga oladi. Davlat tomonidan ijtimoiy siyosatni amalga oshirish katta moddiy va moliyaviy resurslarni talab qiladi. O'z daromadlari mahalliy byudjetlarni shakllantirishning asosiy manbalari emas. Mahalliy byudjetlarning o'z daromadlari tarkibiga quyidagilar kiradi: yer solig'i; shaxsiy mulk solig'i. Shuningdek, majburiy tibbiy sug'urta mablag'lari, byudjetdan tashqari va tarmoq fondlari mablag'lari. Mahalliy hokimiyat organlari o'zlarining daromad manbalaridan manfaatdor. Ular ko'proq iqtisodiy tashabbus ko'rsatish va byudjetga to'lovlarni oshirishga erishish imkonini beradi.

Soliq moliyaning asosiy tushunchalaridan biri bo'lib, uni bir vaqtning o'zida iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy hodisa sifatida ko'rib chiqish kerak. Soliqlar jamiyat rivojlanishining etarlicha yuqori darajasida vujudga keladi, soliqlarning ko'plab ta'riflari mavjud. Davlat iqtisodiyotga ta'sir ko'rsatishning turli iqtisodiy, moliyaviy, pul va ma'muriy usullaridan foydalanadi. Davlat qo'lidagi bir necha iqtisodiy dastaklardan biri bo'lib qolgan soliq tizimi o'zaro qarama-qarshi va shuning uchun murakkab vazifalarni hal qilishi kerak: barcha darajadagi byudjetlarning davlat xarajatlari va ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirish uchun etarli miqdorda tushumlar tushishini ta'minlash; ishlab chiqarish hajmining o'sishini rag'batlantirish; ustuvor yo'nalishlarni aniq belgilab, butun ishlab chiqarish sohasini qayta qurish jarayoniga qat'iy ta'sir ko'rsatish; yangi sharoitlarga moslashish imkoniyatlari minimal bo'lganlarga (nogironlar, pensionerlar, ko'p bolali oilalar) yordam ko'rsatish. Soliqlar yangi iqtisodiy munosabatlarni tartibga solishning eng samarali vositasiga aylanmoqda. Oqilona soliq tizimi milliy, mintaqaviy, mahalliy va xususiy manfaatlar mutanosibligini ta'minlashi, ishlab chiqarish, tadbirkorlik va investitsiya faolligini rivojlantirishga ko'maklashishi kerak. Soliqlar va yig'imlar jismoniy va yuridik shaxslardan ko'paytirilgan takror ishlab chiqarishni ta'minlash uchun undiriladigan to'lovlarning majburiy ekvivalenti sifatida davlat iqtisodiyotidagi inqirozli hodisalarning og'irligini yumshatish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun rag'batlantirish uchun mo'ljallangan. Zamonaviy sharoitda soliqlarning davlat byudjetini shakllantirishdagi roli takror ishlab chiqarish jarayonining tarkibiy qismi hisoblanadi. Turli xil muammolarni hal qiladi iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, aholi bandligini tartibga solish, tarmoq va hududiy tuzilmalarda progressiv siljishlarni rag'batlantirish, eksportni qo'llab-quvvatlash kabi vazifalar belgilandi. Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning o'ziga xos yo'nalishlari, 60 «Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot» nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiya shakllari, ko'lamlari ma'lum bir mamlakatda muayyan davrdagi iqtisodiy va ijtimoiy muammolarning tabiati va jiddiyligi bilan belgilanadi.

XULOSA: "Davlat budjeti va Soliq" mavzusi davlatning moliyaviy siyosatining muhim qismlaridan biridir. Davlat budjeti, davlatning moliyaviy boshqaruv tizimining asosiy qismlaridan biri hisoblanadi. Bu, davlatning moliyaviy resurslarini qanday to'plashi, qanday ishlatishi va qanday bo'lishini belgilaydi. Soliq esa moliyaviy resurslarini to'plash usulini ifodalaydi va shuningdek, ularni boshqa bo'limlarga bo'lishingizni qanday qilishni o'z ichiga

oladi. Bu mavzu, insonlarning moliyaviy faoliyatiga doir bo'lgan tushunchalar, qonunlar va siyosiy qarorlar kabi bir nechta sohalar bilan bog'liqdir. Soliq esa moliyaviy resurslarni to'plashning eng muhim usulini ifodalaydi. Bu mavzu insonlar, korxonalar, va davlatlar o'rtasida moliyaviy munosabatlarni tushunish va o'rganishga yordam beradi. Davlat budjeti va soliq tizimi davlatning moliyaviy siyosatining belgilaydigan va boshqaruvchi qismlarini ifodalaydi. Bu esa davlat tashkilotlarining faoliyatini, xarajatlarini, daromadlarini va moliyaviy xarajatlarni tushunishga va rivojlanishiga yordam beradi. Davlat budjeti va soliq tizimi moliyaviy samarali faoliyatni ta'minlashda kritik ahamiyatga ega.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. -T.: "Adolat" 2016 y.2.O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi.
2. O'zbekiston Respublikasining 21.12.1995 y. 163-I-son va 29.08.1996 y. 256-I-son Qonunlari bilan tasdiqlangan (Oxirgi marta O'zR 23.05.2019 y. O'RQ-542-son Qonuni bilan o'zgartirishlar kiritilgan).
3. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. O'zbekiston Respublikasining 21.12.1995 y. 161-I-son Qonuni bilan tasdiqlangan (Oxirgi marta O'zR 09.01.2019 y. O'RQ-514-son Qonuni bilan o'zgartirishlar kiritilgan).
4. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. O'zR 30.12.2019 y. O'RQ-599 -son Qonuni bilan tasdiqlangan
5. «Banklar va bank faoliyati to'g'risida» O'zR Qonuni 2019 yil 5 noyabrdagi O'RQ-580-son yangi tahrir.

INNOVATIVE
ACADEMY